

FARKLI KENTSEL GELİŞMİŞLİK SEVİYELERİNDE KADINLARIN KENTSEL DENEYİMLERİ*

Nilüfer NEGİZ¹, Songül SALLAN GÜL², Seda EFE³, Niran CANSEVER⁴, Seda TAPDIK TERZİOĞLU⁵

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de biri median olmak üzere 5 farklı gelişmişlik seviyesinde toplam 9 kentteki kadınların kenti deneyimlemesinde benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmak üzere bir araştırma tasarlanmıştır. Kentin kamusal alanlarında görünür ol(a)mayan kadınlarla anket, görünür/aktif olan kadınlarla ise anket ve odak grup çalışması yoluyla veriler toplanmıştır. Toplanan verilerden yola çıkılarak gelişmişlik farkı olmaksızın tüm kentlerde kadınların kenti deneyimlemesi ve buralarda görünür olabilmesiyle ilgili ortak sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Kentsel mekânı deneyimleme konusunda en bariz olarak kadınların hava kararmadan önce ve sonra kenti deneyimleme ya da deneyimlememe durumu ve bu konudaki ortak problemleri ön plana çıkan bulgulardan biri olmuştur. Genel olarak kentsel alan deneyiminde kadınlar için günün zamanı önemli bir değişken olmakla birlikte, ulaşım, aydınlatma, güvenlik ile ilgili kaygıların yanı sıra ekonomik ve sosyo-kültürel yapının da önemli etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentte Kadın Görünürlüğü, Kentsel Gelişmişlik, Kadınların Kentsel Deneyimleri
JEL Sınıflandırması: R00, J1, J18, P25

URBAN EXPERIENCES OF WOMEN AT DIFFERENT LEVELS OF URBAN DEVELOPMENT

Abstract

In this study, research was designed to reveal the similarities and differences in the city experiences of women in a total of 9 cities in Turkey at 5 different development levels, one of which is median. Data was collected through surveys with women who were (in)visible in public spaces of the city, and through surveys and focus group studies with women who were visible/active. Based on the data collected, it has been determined that there are common problems in all cities, regardless of development, regarding women's experience of the city and their visibility. One of the most prominent findings regarding experiencing urban space was the situation of women experiencing or not experiencing the city before and after dark and their common problems in this regard. Although the time of day is an important variable for women in the urban area experience in general, it has been revealed that economic and socio-cultural structure, as well as concerns about transportation, lighting and security, are also important factors.

Keywords: Urban Visibility of the Women, Urban Development, Women's Urban Experiences
JEL Classification: R00, J1, J18, P25

* Bu araştırma 122K362 Nolu 1001 TÜBİTAK Projesi verilerinden yararlanarak hazırlanmış, 16-18 Mayıs 2024 tarihinde düzenlenmiş olan 24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu’nda (KAYFOR24) sözlü olarak sunulmuş ve özet metin bildiri olarak basılmıştır.

¹ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: nilufemegiz@sdu.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4211-9689>

² Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, e-posta: songulgul@sdu.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1107-7372>

³ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: sedaefe@sdu.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7896-6695>

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: nirancansever@sdu.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7067-8779>

⁵ Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü e-posta: sedatapidik@beun.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3411-1799>

1. GİRİŞ

Kentsel gelişmişlik daha çok kentlerin sosyoekonomik gelişmişliği ile yakından ilişkili olarak anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılan bir olgudur. Zira gelişmişlik söz konusu olduğunda genelde ekonomik olarak düşünme ve değerlendirme eğilimi vardır. Elbette kentin ekonomik göstergeleri veya ülkenin ekonomik şartlarının kente yansımaları kenti biçimlendirir. Ancak bir kentin gelişmiş olması, kentte sosyal ve insani pek çok ihtiyacın giderilebilmesi durumunu da anlatmaktadır.

Ülkemiz kentleri çok farklı coğrafi özelliklerde, farklı zenginliklerde ve sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında farklı gelişmişlik gruplarında yer alan kentlere sahiptir. Kentlerin nicel göstergelerle kendi içerisinde sosyoekonomik gelişmişliklerine göre değerlendirilmesi, kentlerin ve ülkenin gelecek planlamasında önemli rol oynar. Yine kentlerin gelişmişlik sıralamasının yanında farklı sosyoekonomik gruplar içerisinde yer alıyor olması o kentlerin farklı gerçeklikleri dikkate alınarak değerlendirilmesini ve ülke kalkınmasının vatan bütününde en etkin şekilde değerlendirilebilmesi için düşünmek gerekliliğini somutlaştırır. Bu sayede karar verici mekanizmalar ihtiyaçlar doğrultusunda isabetli kentsel kamusal politikalar üretebilirler.

Sosyoekonomik göstergelerle kentlerin genel gelişmişliği ölçülebilmekle beraber bu şekilde yapılan sıralama ve sınıflandırmalar bazı açılardan kentlerin yaşam içerisindeki gerçek gelişmişliğini yansıtamayabilirler. Zira kentler, içinde yaşayanların kentli talepleri ve hemşeri ilişkilerin de şekillendiği organik bir yapıdır. Kentlerin, içinde yaşayanlara yeterli oranda iş imkânı, yaratıcı uğraşlarda bulunabileceği atmosferi, sağlık, eğitim gibi hizmetleri çağın gereğine uygun seviyede sunulabilmesi, doğrudan kentin gelişmişliği ile ilgilidir. Bu konu ülkelerin gelişmişliği ile çok yakından ilişkili bir konu olmakla beraber, eldeki kaynakların kullanım tercihi yani politika ve yönetim yapısıyla da yakından ilişkilidir. Lynch (1960) nitelikli/kaliteli kenti; sağlıklı bir çevreye sahip (canlı), aidiyet hissettiren; uyumu-ayak uydurması kolay; insanlara, aktivitelere, mekâna, bilgiye vb. erişimde problem olmayan ve çevre kontrolünün sağlandığı bir kent olarak tanımlar. Bir kentin nitelikli olması da konunun en temeline inildiğinde, insanların yoğun olarak bir arada yaşama tercihini ortaya çıkaran beslenme, güvenlik vb. temel ihtiyaçların daha nitelikli ve erişilebilir olması ile sağlanabilir. Örneğin kentsel gelişmenin en somut göstergelerinden biri olan kentsel açık mekânların erişilebilirlik, güvenlik, sağlıklı olma ve toplumun her kesimi tarafından kullanılabilir yapıda olması konusunda göstergelere göre en gelişmiş kent sıralamasındaki yerlerde bile problemler olabilmektedir. Oysaki kentin meydanları, parkları, cadde ve sokaklarının gündelik yaşamda her insanın, günün tüm zamanlarında kullanabileceği durumda olması en temel kentsel gelişmişlik göstergelerindedir. Bu da doğrudan kentin ekonomik yapısı, yönetim ve planlama anlayışı ile ilgili olmakla beraber, içinde yaşayan insanların eğitim, kültür ve sosyal yapılarıyla dolayısıyla talepleri ve farkındalıklarıyla da yakından ilgilidir. Bunun dışında dünyada genel olarak var olan ve toplumsal sosyokültürel yapı ile ilişkili olarak değişmekle birlikte, var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği dikkate alınarak “kadın” gözüyle ve gerçeğiyle değerlendirildiğinde kentsel gelişmişlikle ilgili farklı gerçeklikler bulabilmek mümkündür.

Kentsel yaşam döngüsünde kritik rolleri olan kadınların, kentsel yaşama aktif olarak katılımı ve katılımının sürekliliğinde, kentsel alanı deneyimleme biçimleri önemlidir. Kadınların kentsel deneyimleri ve kentsel hayata aktif katılımları ve bunun sürekliliği, kentin gelişmişliğinin önemli göstergelerindedir. Kent sakinleri olarak kadınların kenti deneyimleme biçimleri, yaşam kalitelerinin yüksekliği ile ilişkili olup, kentte sunulan hizmetlere, bu hizmetlerin nitelikli olmasına ve daha da önemlisi kadın-erkek fark etmeksizin erişilebilir olmasıyla da yakından ilişkilidir.

Bu çalışmada, 2019 yılında yayınlanan Türkiye’de “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” (SEGE-2017) sonuçlarından faydalanılarak (Sanayi ve Teknoloji

Bakanlığı- KAGM, 2019) 1i medyan 4 farklı sosyoekonomik gelişmişlik kategorisinde yer alan 9 kentte, kadınların *kentsel mekân pratikleri/deneyimleri incelenmiştir*. Toplamda 5 ayrı gelişmişlik seviyesinde biri büyük ölçekli diğeri küçük ya da orta ölçekli olan 9 kentte, kadınların kentsel deneyimlerinin bu farklılaşmanın ortaya koyduğu şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaçla araştırma kapsamında SEGE-2017 araştırmasında farklı olan kentlerde, kentsel kamusal alanlarda ve/veya temsil ve katılım mekanizmalarında görünür ol(a)mayan kadınlarla anket; görünür/aktif olan kadınlarla ise anket ve odak grup çalışması yoluyla veriler toplanmış, nitel ve nicel analizler yapılmıştır.

2. KADINLARIN KENTİ DENEYİMLEMESİ, KADIN GÖRÜNÜRLÜĞÜ VE KENTSEL GELİŞMİŞLİK

Kentlere biçim de hayat da veren en önemli unsurlardan önde geleni o kentin sakinleridir². Kentlerin dinamik yapıda olmasının da en büyük sebeplerinden biri kent sakinlerinin kentte yer alan her türlü aktörler aktif ya da pasif bir şekilde iletişim-etkileşim içerisinde olmasıdır. Kent sakini kavramı her ne kadar kentte yaşayan tüm cinsleri içerse de kentsel bazı mekanlara erişim, kullanımı kent sakinlerinin tamamı eşit ve adaleti bir şekilde dikkate alınarak tasarlanıp yönetilmemektedir. Bu nedenle kenti deneyimleme ile anlatılmak istenen, kentin sakinlerine sunduğu kentsel hizmetlerden ve mekanlardan optimal seviyede yararlanılabiliyor olması gerekliliği çerçevesinde ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz durumlar ile ilgilidir. Ayrıca kentsel mekânın deneyimlenmesi ve bunun aktarılması konusunda yönetsel, toplumsal, kültürel ve siyasal bağlamın önemli değişkenler olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Zira bu bağlam kurulamazsa özgün ve yenilikçi bir şekilde yönetsel düzenlemeler yapılabilmesi zorlaşacaktır.

Dünyada kentsel mekanların kullanımı konusunda kadınların deneyimlerinin farklılaşması cinsiyetçi ideoloji ve patriarkal yapısal duruma özgü değerlerin mekâna yansımaları (Lefebvre, 2019) ve onu biçimlendirmesi ile ilgilidir. Bu nedenle günümüzde nüfus olarak kadın ve erkek eşit ve/veya eşite yakın olsa da cinslerin kentle bütünleşmesi ve kenti deneyimlemesi de eşit değildir. Bu durum kentsel mekânların kullanım şekilleri ve deneyimlenmesi hikayelerinde, cinsler arasında geçmişten bugüne uzanan eşitsizliğin gözlenebilmesini sağlamaktadır. Örneğin, geçmişten günümüze Türkiye’de cinsiyetlere göre ayrılmış kentsel mekân kullanımı; erkeklerin külliye, medrese ve kahvehane gibi mekânlarda; kadınların ise hemcinsleriyle birlikte hamam gibi kadınlara özel mekanlarda sosyalleşmesi gerçeğinde somut şekilde görülebilmektedir (Sağlam vd. 2019:51). Kadınların kentsel alan deneyimleri çoğunlukla evlerinin yakınlarında bulunan park, alışveriş alanları gibi mekânlarda gerçekleştiği bilinmektedir. Ancak kadınların çalışma hayatında yer almasıyla birlikte kentsel mekanları deneyimlediği çevre ve sınır genişlemekte ve deneyimleri farklılaşmaktadır. Sınırları çizilmiş kentsel mekân deneyiminin dışına çıktıkça kadınların, kenti deneyimlerken yaşadıkları problemlerin iyileştirilmesi ve uygun tasarlanmayan mekanların kendini kapsayacak şekilde geliştirilmesi ve çeşitlenmesi konusundaki talepleri artmaktadır (Kemahlı Garipoğlu, Yıldız Karakoç ve Sezer Şanlı, 2023). Toplumda görünür bir yere sahip olmaya başlayan kadının söz konusu talepleri kentlerin farklı cinsler için deneyim farklılıklarına dayanarak gelişmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin günlük iş-ev ulaşım ile ilgili erişilebilir ve güvenliğin sağlanması ya da daha çok kadına bağlı olarak kabul edilegelen çocuk ve/veya ailedeki yaşlı ya da engelli birey bakımı gibi konuların da kentsel hayat deneyimiyle ilgili bağlamını daha görünür kılar. Örneğin ortaya çıktıkları andan günümüze kadar erkeklere ait bir mekân olarak kahvehaneler, cinsiyet kodlarına sahip mekânlar olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Hemşehri kavramı yerine “kent sakini” kavramının tercih edilmesi; hemşehrinin daha çok memleketli olma durumundan yola çıkılarak hemşehrilik ilişkisinin, devlet kayıt ve istatistiklerin tutulma

yöntemiyle şekillenen bir kurgu olarak anlaşılmasıdır. Oysaki kavramın da içermesi gereken haliyle “şu anda içinde yaşanmakta olunan, ev-iş-aş-eş bağının gündelik olarak yeniden kurulduğu alana ilişkin hukuki sorumluluk, hak ve ödevlerini içeren, doğum ya da köken bağına atıfta bulunmayan (Efe, 2022:258-59), ayrıca cinsiyet bağlamının daha rahat görünür kılınabileceği düşünülerek kent sakini kavramı tercih edilmiştir. Bunun dışında hemşehri kavramının, aidiyet sebebiyle-kent hakkı bağlamı daha güçlü olmakla birlikte, kent sakini geçici ya da kısa bir süreliğine kenti kullanan kişiler açısından kent gelişmişliğini daha evrensel anlamda ölçebilmek açısından da tercih sebebidir.

Bu örneklerde olduğu gibi cinsiyetler arasında mekân kullanımında görünen bu ayrışma gündelik yaşamda kadının yer aldığı alanlar çoğaldıkça gündelik yaşam pratiklerinin gerçekleştiği mekanların dönüşmesini ve özellikle de yerel kültürel kodlarla beslenerek yerleşmiş olan ataerkil bakışın değişimini gerektirecektir. Günümüze gelinceye dek eril bir zihniyetle kurgulanmış olan kentlerde bugün birtakım kriterler göz önünde bulundurulmadan yapılan planlamalar var olan eşitsizliği daha da perçinlemektedir. Türkiye’de bugün popüler hale gelmiş olan yaşam merkezleri (alışveriş merkezleri, konutları, ofisleri ve aktivite merkezlerini bir araya getiren yaşam alanları) kadınların kent yaşamında karşılaştığı ulaşım vb. gibi sorunları ortadan kaldırmış gibi görünse de kadınların kamusal bir alan olan sokaklardan uzaklaşmasına neden olduğu (Acuner, 2016:12) ve bu mekanlarda cinsler arası eşitsizliğin görünür olmasını perdelediği de önemli tartışmalar arasındadır. Yani günümüz kentlerinde tercih edilen farklı yaşam biçimlerinin de özel alan dışında vakit geçiren kadının kısıtlı bir kamusal alana hapsedilmesiyle sonuçlanabilecek etkileri olabileceği de dikkatlerden kaçmaması gereken bir konudur.

Kent sakinlerinin yaşamını, kentsel hizmetlerin içeriğini ve kadınların kent deneyimlerini doğrudan şekillendirecek en önemli faktörlerden biri kentsel niteliklerdeki gelişmişliktir. Kentsel hizmetler; eğitim, sağlık, ekonomi alanındaki temel hizmetlerden, temizlik, aydınlatma gibi temel kentsel beledi hizmetlere, kadın, çocuk, engelli ve yaşlı bakımına ilişkin destek ve teşvikleri içeren sosyal politikalara kadar pek çok hizmeti içermektedir. Bu tarz kentsel hizmetlerde çeşitlilik ve kalite, zaman içerisinde kent halkının kent yaşamına katılım düzeyine olumlu etki ederek, kentli haklarında farkındalığı arttırarak ve kentlilik bilincinin gelişmesini sağlamakta ve kentin mevcut kültür ve kimliğinde değişiklikler ortaya çıkarabilmektedir (Ünver Dirlik ve Savaş Yavuzçehre, 2023:113). Ayrıca kent sakinlerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitimi de kentin gelişimini olumlu ya da olumsuz şekilde dönüştürmesinde önemli bir etkidir. Kentin demografik özellikleri ve kentin aldığı göç ve göçün niteliği de yine önemli etkenler arasındadır. Örneğin üniversite öğrencileri ile kent arasında birbirini dönüştürme etkisi özellikle her kente bir üniversite politikasının ardından çok daha net hissedilmeye başlanmıştır. Bir yandan kentin kültürü, öğrencinin kenti deneyimlemesini şekillendirirken, öte yandan öğrencilerin bir arada sosyalleşme talepleri kentin kamusal alanlarını şekillendirmektedir. Rize’de üniversite öğrencileriyle yapılan bir alan araştırması kız öğrencilerin yaşadığı deneyimin erkeklerinkinden farklı olarak beden özgürlüğü-mekân etrafında şekillendiği tespit edilmiştir. Doğup büyüdüğü kent dışında üniversitede okuyan kız öğrenciler bu durumu bir özgürlük alanı olarak deneyimlemektedir. Bu noktada da yine kız öğrencilerin kent deneyimleri okul, yurtla sınırlı kalmamakta, sahil yolu, parklar, kafeler gibi mekânlarda görünürlükleri artmaktayken, giyim tercihlerinin denetime açıldığını hissettikleri tespit edilmiştir (Tunç Subaşı, 2020:475-476). Dolayısıyla kent sakininin kent deneyimi, kente özgü sosyokültürel-tarihsel gelişim bağlamıyla bağımlı olmak üzere; ekonomik çeşitlilik ve gelişmişlik ile bunun içinde yaşayan tüm canlıların yaşam biçimine etkisi ve kentsel hizmetlerin ve sunumunun çağa uygunluğu ve erişilebilirliği ile ilgilidir. Kent sakinlerinin kenti deneyimi, kente yönelik gelişecek aidiyet duygusu ile yakından ilişkili olup, bir yere aidiyet oranının gelişimini etkileyecek önemli bir unsurdur. Ait olma hissi bireysel duygu

durumu bireysel duygu durumu ile ilgili olduğu kadar kent sakinlerinde ortak olarak ortaya çıkabilecek aidiyet duygu alanları vardır ve bunlar üzerinde durulması toplumsal huzur, ortak yaşam değerlerine saygı alanı oluşturmak açısından da önemlidir.

Kent deneyimi ve kent aidiyeti arasındaki ilişki oldukça karmaşık olmakla birlikte, temeli kenti- kentsel hayatı yaşayabilme ile ilgilidir. Günümüzde kentte yaşamı pek çok boyutuyla deneyimleyebilme olanağı açısından kadın ve erkek arasında önemli farklılıklar olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Certeau (2008) kenti izleme, gözleme olanağı olarak açıkladığı “kent aylıklığı” kavramını daha çok kente dair eril bir imkân olarak tanımlamaktadır. Bu imkana daha az sahip olan, kadınların kentsel hayatta varlık göstermelerinin önündeki engellerin çoklu sebepleri olabilir. Ancak kentsel yaşamda var olmasının önündeki engeller tespit edilerek bu sorunlar üzerine düşünüp geliştirilmeden, kadınların kentsel hayatı değerlendirebilmesi ve hiç şüphesiz kentsel gelişmişliği attırmak açısından önemli olan ancak görünür olamayan bu sebeple de yok sayılabilen eksikliklerin farkına varılması ve dolayısıyla kentin çağdaş ve gerçek anlamda gelişebilmesi mümkün olmayacaktır. Bu sebeple ilk adım olarak mevcut gelişmişlik halleri ile kentlerin, kadınların deneyimlemekten çekinmeyeceği ve deneyimlemesinin önünde engellerin olmadığı bir kent için düşünülmelidir. Mevcut sosyoekonomik gelişmişliklerine göre varsa farklılaşan durumların neler olduğu ya da yoksa bunun sebepleri üzerine gerçek durum tespitlerinin yapılması gerekmektedir.

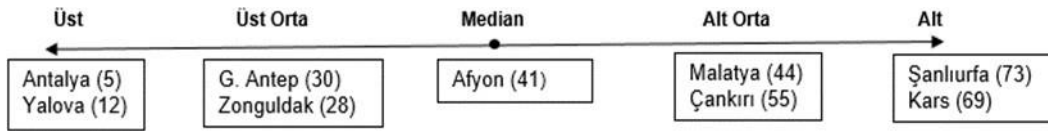
Daha önce de belirtildiği üzere kadınların kenti deneyimlemesinin önünde pek çok ve iç içe geçmiş sebepler olduğu bilinmekle birlikte en somut biçimde dile getirilen şeylerin kentsel güvenlik ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Kentsel güvenlik, emniyet güçleri ile korunmayı ya da tedbiri gerektiren en çok ele alınan boyutu dışarıda tutulduğunda güvenli ve uygun kullanım alanları, biçimlerinin geliştirilmiş olması ile ilişkilidir. Güvenlikle ilgili tehlikenin ortaya çıktığı durumda sağlanması beklenen güvenlik/korumadan farklı olarak, bu tehlikeyi ortaya çıkaran arka plan gerçeklikleri üzerine yapılan yatırımlarla önüne geçilebilir durumlardır. Bu arka planların çoğu kez kentsel hizmetlerle ilgili olduğu örneğin ulaşım-erişim imkanlarındaki eksiklikler, özel araç kullanım imkân ve konforu yoksunluğu, aydınlatma vb. altyapı-üstyapı hizmetleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Buradaki temel yanlış ise bu alanlardaki güvenlik eksikliğinin, büyük ölçüde bunu yaşayan grupların deneyimlerinden faydalanılarak/dikkate alınarak çözülmesi yoluna gidilmemesi olabilir. Şafak da (2020:36) kadınların, kentsel hizmet açıkları nedeniyle kenti daha az deneyimlediklerini belirtmektedir. Türkiye’de birçok kentin ortak sorunu olarak kreş ve bakım evlerinin yetersizliğine dikkat çekmektedir. Bu eksikliğin kadınların kentsel yaşamda yer alıp, kenti deneyimleyebilmeleri önündeki önemli engellerden olduğunu belirtir. Bektaş Ata (2019) da yapmış olduğu araştırmada bazı kentlerin önemli bir geçeceği olan gecekondu bölgesini temel alarak, yaptığı alan araştırması kapsamında bu bölgede yaşayan kadınların kenti deneyimlememe nedenlerinin demografik özelliklere göre değişiklik göstermekle birlikte, ekonomik yetersizlikler gerekçesinin ön planda olduğunu belirtmiştir. Ekonomik yetersizlik temel ve çok yönlü bir gerekçe olmakla birlikte, kentsel hizmet sunumunda, kadınlar özelinde farklı iyileştirmelere gidilebilecek bir konu olarak dikkate alınabilir nitelikte bir konu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3. YÖNTEM

Bu araştırmada, farklı sosyoekonomik gelişmişlik kategorilerinde bulunan kentlerde sunulan kentsel hizmetler ve bunlara kadınların erişiminin, kadınların kenti deneyimlemesinde nasıl bir farklılık oluşturduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla önce farklı gelişmişlik seviyesine sahip kentler, Türkiye’de 81 il için 52 değişken kullanılarak resmi bir kurum tarafından yapılan illerin ve bölgelerin sosyoekonomik gelişmişliklerini nesnel olarak ölçen ve karşılaştıran 2019 yılında

yayınlanan ve en son yapılan araştırma olan SEGE-2017 sonuçları temel alınarak belirlenmiştir. Bu bağlamda SEGE çalışmalarının, Türkiye’de kentsel gelişmişliği ölçen ve değerlendiren en geniş kapsamlı çalışma olarak kabul edildiği belirtilmelidir. SEGE-2017 sıralamasında; 1-24. sıralarda yer alan kentler üst yani sosyoekonomik olarak gelişmiş; 25-40. sıralarda yer alan kentler üst orta; 41. Sırada olan ve sıralamada tam ortada yer alan kent orta/median; 42-65. Sıralarda yer alan kentler alt orta; 66-81 arası ise alt sosyoekonomik olarak gelişmemiş kent grubu olarak sınıflandırılmıştır. Bu tasnif ile 81 il, 5 grupta toplanarak; ortanca grup dışında diğer gruplardan 2’şer kent seçilerek 9 kent belirlenmiştir.

Üst gruptan büyük kent olarak 5. sıradaki **Antalya**, ona en yakın kent olarak 12. sıradaki Yalova seçilmiştir. Üst gruptan yani sosyoekonomik olarak gelişmiş kentler seçilirken özellikle ilk üçte bulunan İstanbul, Ankara ve İzmir hem nüfus yoğunluğu hem büyüklüğü ile çalışma açısından yanıltıcı olabileceği düşünüldüğünden tercih edilmemiştir. Üst orta gruptan büyük kent olarak **Gaziantep** (30) ve ona en yakın kent olarak **Zonguldak** (28) seçilmiştir. Tam ortadan/Median kent olarak 41. sıradaki **Afyon** seçilmiştir. Alt orta gruptan, büyük kent olarak **Malatya** (44) ve **Çankırı** (55) seçilmiştir. Alt gruptan ise birbirine yakın iki kent olarak **Şanlıurfa** (73) ve **Kars** (69) kentleri seçilmiştir. Antalya Akdeniz bölgesinde; Yalova Marmara bölgesinde, Zonguldak Karadeniz bölgesinde; Afyon Ege Bölgesinde, Çankırı İç Anadolu bölgesinde; Kars ve Malatya Doğu Anadolu Bölgesinde, Gaziantep ve Şanlıurfa Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Böylece kentlerin seçiminde bölgesel dağılımın dengeli olması sağlanmıştır. Bu seçimde ayrıca BM’nin Türkiye’de yerel düzeyde, her geçen gün artan kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele kapsamında kadın-erkek eşitliğini güçlendirmek için yürüttüğü “Kadın Dostu Kentler Projesi” uygulamasına dahil olup olmadığı önemsenmiştir. Bu kapsamda ilk etapta yer alan kentlerden (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van) iki, ikinci etapta yer alan kentlerden (Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun) üç kent de yer almaktadır.

Şekil 1: SEGE Gelişmişlik Sıralamalarına Göre Araştırma Kentlerinin Yer Aldığı Gruplar

Farklı gelişmişlik seviyesindeki bu kentlerin sakinleri olarak kadınların kenti deneyimlemesinde, görünür ya da görece daha az görünür olmalarının araştırmaya etki edeceği öngörülerek, araştırma görünür ve görece daha az görünür olan kadınlar olmak üzere iki farklı kadın grubunun deneyimi ile ilgili veri toplanmıştır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma tekniklerinden faydalanılarak karma yöntem kullanılmıştır. Görünür ol(a)mayan kadınlarla anket; görünür olan kadınlarla anket ve odak grup görüşmesi yoluyla veriler toplanmıştır.

Anket yöntemi ile veri toplanan grup katılımcıları (görünür olmayan kadınlar) belirlenirken; her bir kentte kent merkezinden ve kentin en dış mahallelerinden seçilmiş ve nüfusları doğrultusunda her bir kenti (en az 2 şer mahalle) temsil edebilecek sayı hesaplanmıştır. Dokuz kentte merkez ve merkeze uzak olarak belirlenen 2’şer mahallenin (toplamda 18 mahalle) nüfus büyüklüğü 74.516 olup; bu sayı evreni sunmaktadır. Bu evrenden 9 kent için uygun örneklem büyüklüğü %5 hata payı ve 95 güven aralığında, 1056’dır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007:1049). Tüm kentlerin nüfusları

temelinde yapılması gereken anket sayılarına her bir kentte ulaşılmış ve bazı kentlerde de hesaplanan sayının üzerine çıkılmak suretiyle toplamda 1271 katılımcıya ulaşılmıştır.

Görünür kadın grubu olarak kabul edilen ve odak grup görüşmesi ile veri toplanan katılımcılar; her bir kentteki belediye meclislerindeki kadın üyeler, kadın belediye başkanları, kent konseyi üyeleri, kentlerin kadın girişimciler icra kurulu üyeleri (KAGİK), siyasi partilerin kadın kolları başkanları, söz konusu kentlerde faaliyette bulunan kadın dernekleri yöneticileri ve kadın mahalle muhtarlarından oluşan evren ortaya çıkarılarak belirlenmiş ve onlar arasından seçilmiştir. Kentlerin siyasi ve yönetsel temsil mekanizmalarını ifade eden bu pozisyonlar bağlamında evren büyüklüğü toplam 261'dir. Odak grup toplantısında araştırma evrenini oluşturan 9 kentte toplam 75 temsilci kadın ile odak grup toplantıları yapılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmada yer alan katılımcı görünür olan ve olmayan katılımcılardan anket ile veriler toplanmıştır. Bu kapsamda analiz sırasında veriler; çalışma hayatı öncesi okul ve mezuniyet dönemi olarak 18-24, çalışma hayatına hazırlık ve geçiş için 25-30 yaş grupları şeklinde gruplandırılmıştır. Diğer yaş grupları ise orantısız olarak 9 yıl aralığı ile oluşturulmuştur. Tablo 1'e bakıldığında tüm evrende ilk dört yaş grubunun birbirine yakın oranlarda olduğu, ileri yaş gruplarında ise katılımcı sayısının azaldığı görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Dağılımı

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
18-24	285	22,4	22,4
25-30	235	18,5	40,9
31-40	300	23,6	64,5
41-50	264	20,8	85,3
51-60	130	10,2	95,5
61-70	53	4,2	99,7
71-80	4	,3	100,0
Toplam	1271	100,0	

Tablo 2: Katılımcıların Medeni Durumları

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
Evli	718	56,5	56,5
Bekâr	553	43,5	100
Toplam	1271	100,0	

Tablo 3: Katılımcıların Çocuk Sayısı

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
Yok	501	39,7	39,7
1,00	150	11,9	51,6
2,00	295	23,4	75,0
3,00	179	14,2	89,1
4,00	107	8,5	96,2
5,00	30	2,4	98,6
Toplam	1262	100,0	

Kayıp değer	9
Toplam	1271

Katılımcıların evli ve bekâr olma durumları yakın yüzdelerde olup; bekâr grup temsilcileri içinde eşinden ayrılmış, hiç evlenmemiş ve eşini kaybetmiş olanlar birlikte yer almaktadır. İki çocuk sahibi kadınların diğer çocuk sayısı grupları içinde daha belirgin olduğu görülürken; 4 ve 5 çocuk sahibi kadın olma kimliğine ise Şanlıurfa ve Gaziantep özelinde rastlanmıştır.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Durumu

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
Okuryazar değil	24	1,9	1,9
Okuryazar (Okul bitirmemiş)	49	3,9	5,7
İlkokul mezunu	168	13,2	19,0
Ortaokul mezunu	118	9,3	28,2
Lise mezunu	317	24,9	53,2
Ön Lisans (2 yıllık okul) mezunu	131	10,3	63,5
Üniversite öğrencisi	101	7,9	71,4
Üniversite mezunu	303	23,8	95,3
Lisansüstü öğrencisi	16	1,3	96,5
Lisansüstü mezun	44	3,5	100,0
Toplam	1271	100,0	1,9

Tablo 5: Katılımcıların Meslek Durumları

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
Memur	134	10,5	10,5
İşçi	112	8,8	19,4
Çiftçi	5	,4	19,7
Öğrenci	134	10,5	30,3
Esnaf	65	5,1	35,4
Emekli	26	2,0	37,5
Serbest meslek	55	4,3	41,8
Özel sektör	279	22,0	63,7
Ev hanımı	375	29,5	93,2
İşsiz	56	4,4	97,6
Diğer	30	2,4	100,0
Toplam	1271	100,0	10,5

Araştırma da yer alan katılımcılar arasında eğitim düzeyine ilişkin öne çıkan temel iki grup lise ve üniversite mezunu gruplardır. Araştırma sahasında Tablo 5'te de yer aldığı üzere; ev hanımından öğrenciye, serbest meslek mensubundan esnafa, işçiden memuruna farklı meslek gruplarında yer alan çeşitli kadın profillerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 6: Katılımcıların Gelir Durumu

	Sayı	%	Kümülatif Yüzde
Gelir yok	184	14,5	14,5
Çok düşük-yoksul	69	5,4	19,9
Asgari düzeyde	307	24,2	44,1
Asgari düzey üstü	116	9,1	53,2
Orta düzey altı	91	7,2	60,3

Orta düzey	335	26,4	86,7
Orta düzey üstü	72	5,7	92,4
İyi	82	6,5	98,8
Çok iyi	15	1,2	100,0
Toplam	1271	100,0	

4.2. Kentsel Mekân Pratiklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara kentsel kamusal mekânları hangi sıklıkla kullandıkları sorulmuştur. Bu soru katılımcıların kişisel deneyimlerini öğrenmek amacıyla sorulduğu için yalnızken kent deneyimlerini paylaşmaları istenmiştir. Buna göre her bir kamusal mekân için kullanım sıklığı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Kentsel Kamusal Mekanların Kullanım Sıklığı

Kentsel Mekânlar	Her gün		Haftada 1-2		Ayda 1-2		Yılda 1-2		Hiç	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Cadde-meydan- sokak	859,0	67,6	332,0	26,1	64,0	5,0	7,0	0,6	90,7	0,7
Gıda pazar-alışveriş mekânları	154,0	12,1	779,0	61,3	219,0	17,2	15,0	1,2	104,0	8,2
Giyim pazar-alışveriş mekânları	43,0	3,4	344,0	27,1	496,0	39,0	195,0	15,3	193,0	15,2
Spor mekânları	49,0	3,9	151,0	11,9	103,0	8,1	140,0	11,0	828,0	65,1
Gece eğlence mekânları	13,0	1,0	70,0	5,5	180,0	14,2	176,0	13,8	832,0	65,5
Gündüz eğlence mekânları (Restoran- kafe- kahvehane)	40,0	3,1	261,0	20,5	452,0	35,6	221,0	17,4	297,0	23,4
AVM	54,0	4,2	261,0	20,5	578,0	45,5	184,0	14,5	194,0	15,3
Mahalle sosyal tesisleri, mahalle içi parklar	120,0	9,4	339,0	26,7	278,0	21,9	206,0	16,2	328,0	25,8
Otogar	9,0	0,7	27,0	2,1	79,0	6,2	548,0	43,1	608,0	47,8
İbadethaneler (Cami, Türbe vb.)	43,0	3,4	110,0	8,7	222,0	17,5	437,0	34,4	459,0	36,1

Nicel araştırma kapsamında nitel araştırmadan farklı olarak doğrudan kadınların kullandığı kentsel kamusal mekânların kullanımındaki yaygınlık ölçütleri de anlaşılacak istenmiştir. Bu kategori kadınların kentin kamusal mekân kullanımına erişimi açısından kıymetlidir. Elde edilen bulgularda ise birbirine benzer oranla ve keskin biçimde 3 farklı değişken grubu çıkmaktadır. Cadde-meydan-sokak değişkeni %67,6 ile kadınlar tarafından her gün kullanılan mekânlar olurken, gece eğlence mekânları kadınların %65,5 oranıyla hiç tercih etmedikleri mekânlar olarak tespit edilmiştir. Spor mekânları ise %65,1 oranı ile kadınlar tarafından hiç tercih edilmeyen kamusal mekânlar olarak dikkat çekmiştir.

Tablo 8: Kentsel Kamusal Mekâna Erişim ve Kullanıma Dair Tutum

Mekâna Erişim ve Kullanıma Dair Değişkenler	Ortalama
1.Evime yakın bir mesafede kadınların rahat kullanabileceği sayıca yeterli mekân/alanlar bulunmaktadır.	2,8190
2.Evime yakın bir mesafede kadınların rahat kullanabileceği mekân/alanlar iyi/kaliteli durumdadır.	2,6837
3.Evime yakın bir mesafede mekân/alanlarda <u>kadın olarak rahatsız edici</u> sorunlar (kadına yönelik bakışlar-olumsuz sözler vb.) yaşamaktayım.	2,9819
4.Evime yakın bir mesafede mekân/ alanlarda rahatsız edici etmenler (kirlilik, gürültü vb.) yaşamaktayım.	3,3352
5.Evime yakın bir mesafede mekân/ alanların tasarımı kadınların kullanımı için yeterince uygundur.	2,7537
6.Evime yakın bir mesafede mekân/ alanlar, dezavantajlı gruplar (yaşlı, engelli, çocuk ve kadınlar) için yeterince uygundur.	2,4910

7.Genel olarak kentimizde kamusal açık mekânlara/ (meydan, park, spor alanı vb.) erişmekte/ulaşmakta kadınlar sorunlar yaşamaktadırlar.	2,8820
8.Kentimizde kamusal mekânlara ilişkin yaşanan sorunlarla belediye yeterince ilgilenmektedir.	2,6326
9 Genel olarak kentimizde kadın ve erkekler için ayrı mekânlar (Kahvehane, kafe, bar vb.) bulunmaktadır.	2,4280
10.Kentimizde kadına ve erkeğe göre ayrı mekânların olmasını destekliyorum.	2,9323
11.Kentimizde kadına ve erkeğe göre ayrı mekânların olması kadının görünür olmasını olumsuz etkilemektedir.	3,2455
12.Kentimizde kadınların rahatlıkla kullanabileceği yeni kamusal alanlara ihtiyaç vardır.	4,0881
13.Kentin her yerine toplu ulaşım araçları ile rahatlıkla ulaşabiliyorum.	3,3895
14.Kentimizde kadınların kamusal mekânlara rahat/kolay erişimi, kentte kadın görünürlüğünü artırır.	4,3124

Katılımcıların yaşadıkları semtlerdeki mekânları değerlendirmelerinde;

- Sayıca *yeterli mekânlar olmadığı*,
- Mevcut olanların *kaliteli olmadığı ve kadınların rahat kullanamadığı*,
- *Kadına yönelik olumsuz olaylar* yaşayabildiklerini,
- *Tasarımın uygun olmadığı*,
- Dezavantajlı grupların kullanımına uygun olmadığı,
- Kentte mevcut kamusal alan ve mekânlara erişimde sorunlar yaşandığını,
- Mahalli otoritenin bu mekânlarla yeterli düzeyde ilgilenmediği, değerlendirmeleri ile kentsel kamusal açık mekanların/alanların mevcut hallerinin sayısı, nitelik/tasarım açısından yetersiz olduğu; kadınlar da dahil diğer dezavantajlı grupların hem kullanımı hem de erişimi açısından sorunlar içerdiği anlaşılmaktadır.

Yine bu değerlendirmede dikkat çeken olumlu sayabileceğimiz durumlar ise;

- Kentte kadın-erkeğe *ayrıştırılmış mekânlar olmadığı*,
- Kadınların bu tarz bir ayrışmayı desteklemediği,
- Kadınların kullanabileceği yeni kamusal mekân ve alanlara kentlerde ihtiyaç duyulduğu ve son olarak da kadınların kamusal mekânlara rahat/kolay erişimlerinin kentte kadın görünürlüğünü arttıracığına yönelik tutumları belirtilebilir.

Kentte kadınların kentsel mekanlara erişim ve kullanımı konusunda nicel ve nitel bulgular benzerlik göstermektedir. Bu konuda söz konusu kentlerdeki görünür kadın temsilcileriyle yapılan odak grup görüşmesi bulguları da yukarıda bahsi geçen ortalama değerlerle örtüşmüştür. Bu kapsamda **Afyon'un** görünür kadınlarını temsil eden odak grup görüşmesine katılan katılımcılar, kadınların görünür olabilmeleri yani kenti deneyimleyebilmelerinde kentin sosyo-ekonomik olarak daha yoksul, göç alan ve heterojen nüfuslu mahallelerinde güvenlik kaygısı nedeniyle kadınların kentsel mekânları rahat kullanamadığı, dolayısıyla görünürlüklerinin azaldığı ifade edilmiştir. Mekânların güvenlik niteliğinin yetersizliği, kadınlara yönelik taciz korkularından ve kadına yönelik şiddet görme riskinden kaynaklandığını ifade eden katılımcılar, bu durumun kadınların kentsel mekânsal görünürlüklerinin yetersiz olmasına yol açtığını belirtmişlerdir. İlişkili ifadeler şöyledir:

“Ben uydu kent bölgesinde yaşıyorum, uydu kent çok gelişmiş bir semt buna rağmen saat 20.00'den sonra dolmuşta otobüste saatte bir kere geçiyor. Afyon'da kadının eğlenebileceği, gidebileceği mekânlar var mı bana göre yok. Ben mesela ne yapıyorum, uydu kentte yaşadığım için orada iki büyük park var. Benim için en büyük lüks orada gidip yürüyebilmek. O kadar gelişmiş bir

mahallede ben mesela akşam vakti saat 8'den sonra uydu kentte A. bölgesinde⁶ yürümek istesem asla yürüyemem. Diğer mahalleler daha berbat orayı hiç anlatmıyorum. K. C. gibi bir yerde akşam saatin 8'inde ben evime dönmek istedim bir tane kadın yoktu. Gelen laf atıyor, giden laf atıyor, gelen korna çalıyor, giden korna çalıyor böyle bir rezil durum var. Şurada Afyon A. Parkına gittiğiniz zaman hava karardıktan sonra ben orada kendimi güvende hissetmiyorum. Yani dediğim gibi burada sadece Sevgi Yolu ve Ordu Bulvarı'nın olduğu hareketli yerlere girebilirim. A. Y. ben bir kadın olarak belirli bir saatten sonra giremem. Orada mülteci çok fazla, yine eğitim seviyesi çok düşük insanlar ve kadına değer vermeyen bir kesim var orada çok üzülerek söylüyorum” (AK7, 41 yaşında).

Görünür kadınların Çankırı için kentsel mekânların kullanımı ve erişimine yönelik değerlendirmelerinde de kentsel mekânlara erişimin kolaylığına kentin küçük olması nedeniyle vurgu yapılırken; mekânların sayıca yetersizliğini de ifade etmişlerdir. Özellikle üniversitenin kurulmasıyla birlikte öğrenciler tarafından kullanılacak yeni mekânların oluşturulduğunu ve bu sosyal mekânların kadınlar tarafından da kullanılmasıyla kadınların eskiye göre kentte daha görünür olmaya başladığını ifade etmişlerdir.

“Eskiden daha mütevazıydı burası, öğrenciler geldikçe yeni kültürler göründükçe kentte daha olumlu yönde değişimler oldu. Bazı insanların zihniyeti değişti. Eskiden biz gidip bir kafede oturamazdık ama şu an da o kadar rahatız ki kadınlar olarak daha çok sosyalleştik” (ÇK1, 51 yaşında).

Antalya'nın görünür katılımcıları kent merkezi ve belirli bölge, sokak, yürüyüş yolları, kafeteryalar, alışveriş merkezleri ve bazı mahallerin kadınlar için güvenli alanlar oluşturduğunu belirtmişlerdir. Ancak kentin görece daha az gelişmiş bölge ve mahallelerinin kadınların kenti kullanma ve katılımlarını olumsuz etkilediğine dikkat çekmişlerdir:

*“Bölgesel değişiyor. Kentin eşitlikçi bir yapısı olabiliyor örneğin yürüyüş yolları gibi alanlar kadınlara uygun olabiliyor... Kadınların katılım tercihi bölgeye göre değişiyor. Kepez'de Dokuma'da da kadın erkek eşitliği düzeyinde kafeler var, örneğin gidip bu mekânlarda kadın ve erkek birlikte okey oynayabilir ama kadınlar bazen tercih etmeyebiliyor kendi kadının kültürel yapısından kaynaklanıyor. Konyaaltı'nda yaşayan kadın eşofmanını giyerek rahatlıkla yürümeyi tercih ediyor, Kepez'deki kadında tercih edebilir, ona bir engel yok... Bireysel ve sınıfsal bir şey aslında ailenin geleneksel yapısı, aile içi sorumlulukları ne kadar veriyor. Aile içi sorumluluk kadına, yaşlılık ve çocuk bakımı örneğin, sonra ailenin kültürel ve eğitim durumu hepsi bunlar kent ile alakalı değil de, sınıfsallık ile de alakalı. İslah edilemeyen bölgeler de var tabi ki Z. K. diye bir yer var Antalya'da örneğin İstanbul'un Tarlabası gibi bir yeri burası. Geri dönüşüme dahil edilemeyen ve ıslah edilemeyen bir bölge burası ve **uyuşturucu ve kadın ticareti yapanların sayısı çok fazla ve aleni yapılan yerler burası.**” (ANK2, 54 yaşında).*

Şanlıurfa içinse görünür kadın katılımcılar, kent-mekân-kadın değerlendirmelerinde kentte hâkim olan baskıcı ataerkil kodların özellikle alt gelir ve kültürel sermayesi yetersiz olan kadınlar için mekânsal hareketlerini sınırlayıcı yönde etkisine ve bunun hissedildiğine vurgu yapmışlardır:

“Kadınlar kendi oturduğu mahalleden çıkmaktan çekinir, çevre baskısı çok fazla, siz nereye gidiyorsunuz, kiminle görüşüyorsunuz? sürekli sorulur ve bunlarla ilgili bir kültürel yapıya sahibiz biz. Kentin dezavantajlı bölgelerinde bu durum çok yaygın. Bu baskı oluşturur kadın üzerinde.

⁶ Kentlerin güvenli olmayan bölge ve mahallelerine ilişkin ifadeler metin içinde kısaltılarak verilmiştir. Nedeni ise kentsel bölgelerin deşifre edilmeye yol açma kaygısındanır.

Çevresi izin vermez kadının. Kocasını izin vermeyebilir ama çevrede izin vermez ve bu ataerki kendisinin çizdiği bir yaşam tarzı sunuyor kadınlara bu kültürde yapabilecekleri ve yapamayacakları alanları belirleyenler ise kadının dışındaki herkeştir. Çoğunun eşi, abisi babası yanında olmalı ya da onlardan izinsiz yapmamalı” (ŞK5, 58 yaşında).

Gaziantep'teki toplantıya katılan görünür kadınlar ise kentin güvenli ve güvenliksiz alanlarını ve dolayısıyla mekân kullanımında kadınların yerini, sınıfsallık temelinde açıklamıştır. Bu noktada kentin iki merkez ilçesi olan Şahinbey ve Şehitkamil ilçeleri alt gelir sınıfı ve orta üst gelir sınıfına ait bireylerin yaşadığı keskin ayrışmalar özelinde değerlendirilmiş ve güvenli olup olmama durumu da sınıf temelli belirlenmiştir. Eski Gaziantep olarak adlandırılan bölgelerde yeni yerleşim yerleri ve ticari alanların olduğu bölgelere göre daha fazla güvenlik sorunu olduğu ve nedeni içinse eski Gaziantep bölgesinde yaşayan bireylerin alt sınıf, farklı etnik kimlikler, farklı kentlerden gelen yerli göçmenler ve mülteci grupların yaşam alanı olmasından kaynaklandığı vurgulanmıştır. Kentin güvenli alanlarının ise yeni Gaziantep olarak değerlendirilebildiği, ticari faaliyetlerin bulunduğu, işlek cadde ve meydanların olduğu merkezi bölgelerde yaşayan orta ve üst gelir grubuna mensup sınıflardan oluştuğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. İlgili ifadeler şöyledir:

“Yeni Antep G. Mahallesi, İ. bölgesi, B. Mahallesi ve İ. Mahallesi gibi yerlerde kadınların görünür olduğu sıklıkla mekânları kullanabildiği ve güvenlik sorunu olmadığı yerlerdir. Ekonomik olarak konut ya da barınma fiyatlarının düşük olduğu ve alt gelir gruplarının zorunlu tercih ettiği yerler olan V. Mahallesi, C. D. yerleşim yeri, G. Mahallesi, H. bölgesi, G., ve V. Mahalleleri gettolaşma ve çöküntü yerlerin fazla olduğu, mültecilerin yaşadığı yoğunluklu bölgeler olması nedeniyle güvensiz alanlardır ve kadınların görünürliğini olumsuz etkilemektedir” (GK4, 52 yaşında).

Diğer kentlerden farklı olarak kentte kadın görünürlüğü olgusu **Yalova** kentinin uluslararası bir kimliğe sahip olması, farklı kimlikleri de içinde barındırması ataerkinin gizli yapısının kentte yaşandığını belirten katılımcılar, Yalova'nın görüntüde toplumsal cinsiyet eşitliğinin hissedildiği bir kent olduğu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise, kadınların görünürlük sorunlarının kadınların bireysel tercihleri olduğunu ve kültürel etkenlerin kısmen rol oynasa bile kadınların kentte görünürlük sorunu ile karşılaşmadığına vurgu yapmışlardır. *Diğer kentlerle Yalova'yı karşılaştıran 59 yaşındaki YK2 kendi deneyimiyle yaşadığı kentte kadınların özgür olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir;*

“Yalova kadınları özgürlüktür ve erkeklerin karşısında her türlü cevabı verir. Eşimin devlet memuru olması dolayısıyla Anadolu'nun çoğu yerini gezdik ve sonra memleketimize geldik... Bir baktım sağdan gelen kadın trafikte, soldan gelen araç kullanan kadın, karşıdan gelen kadın ve “çok şükür dedim işte Yalova” dedim. Çünkü Yalova'da kadınlar özgürdür. Ben küçüklüğümde beri bisiklete binerim kız olarak herkeste binerdi mahallede örneğin. Hiç öyle geleneksel gerici şeyler olmaz bizim Yalova'da geçmişten beri.”

Mekâna erişim ve kullanıma dair yukarıda sıralanan olumlu ve olumsuz bulgular tüm evrene (9 kent) dair bulgulardır. Bu konuda kentler açısından farklılık olup olmadığına her bir kente ayrı ayrı bakıldığında bu grupta yer alan bazı değişkenlerde kentlere göre farklılıklar olduğu ortalama değerlerinde de tespit edilmiştir. Bu ortalama değerler, katılımcıların toplam tutumlarını yansıttığı için farklılıkların tespiti, sorun alanlarını ve politika önerilerinin oluşmasında katkı sağlayacak nitelikte olup önem arz etmektedir. Bu test ile elde edilen farklılıklara ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

Şanlıurfa'da; “Genel olarak kentimizde kadın ve erkekler için ayrı mekânlar (Kahvehane, kafe, bar vb.) bulunmaktadır” değişkeni, 3,531 ortalama değer ile diğer kentlerden “kısmen katılıyorum”

değerlendirmesi ile farklılaşmaktadır. Şanlıurfa özelinde saha notlarına da tarafımızca kaydedildiği üzere, katılımcılar kentteki bazı alanların ve buradaki mekanların (bazen sokaklar da dahil) kadına ya da erkeğe göre ayrıştırılmış olduğunu, kültürel çevrenin de bu yönde oluşmuş düşünüşün yerleştiğini ve aktarıldığını ifade etmişlerdir. Yine benzer şekilde odak grup toplantısına katılan görünür kadın katılımcılar da kentin sosyal hayatında halen mekânsal cinsiyetçiliğin hâkim olduğunu ve bunun kentte görünürlük sorunu oluşturduğunu ifade etmişler ve şöyle örneklendirmişlerdir;

“Bizim düşünlerimiz yemekli olur örneğin ve nereye giderseniz gidin kadın ve erkek kapıdan girince biri sağa diğeri sola gider ve mekânsal olarak ayrıştırılıyor, eskiden bu yoktu ama şimdi kadın ve erkek ayrıştırılıyor. Üst düzey varlıklı bir ailenin düğüne gitseniz de böyle kırsaldan birinin düğüne gitseniz de böyle ayrıştırılıyor kadın ve erkek. Protokolde örneğin bir program var ve kentin önde gelenleri hep tektir eşleri hiç yoktur. Gitmiş olsa bile kadınlar eşlerinin yanında değiller. Kadınlar görünür değildir. Nikâh şahitleri bile erkektir ve kadını tek tük görünce bile normal yaşamın içindeyiz diyoruz artık. Urfa’da bu böyle, Antep’te Adıyaman’da böyle değil” (ŞK5, 58 yaşında).

“Kentimizde kadına ve erkeğe göre ayrı mekânların olmasını destekliyorum” değişkeni, Afyon’da 3,850; Çankırı’da 3,529; ve Malatya, 3,525 ortalama değer ile diğer kentlerden “kısmen katılıyorum” değerlendirmesi ile farklılaşmaktadır. Bu kentlerde katılımcılar ayrıştırılan mekânların olmasına diğer kentlere nazaran kısmen de olsa olumlu yaklaşmışlardır.

Afyon’da kentte kadın görünürlüğüne ve mekân kullanımına ilişkin muhafazakâr ve koruyucu ataerkillik içeren uygulamaların mevcut olduğu “ayrışmış mekânların” destekleyici değerlendirmeleri görünür kadınlar tarafından da ifade edilmiştir. Bu destekleyici yaklaşım, kadınların erkek tacizinden korunmak için cinsiyete özel mekânlar ve faaliyetlerle kadınların kendilerini korumaya çalışmaları değerlendirmeleri ile ilişkilendirilebilir. Koruyucu ataerkil uygulamalar olarak nitelendirilebilecek olan bu tür ayrışmalara karşı çıkan katılımcılar da ayrıştırmak yerine kentte eşitlikçi sosyalleşme modellere ihtiyaç olduğu vurgusu yapmışlardır. *“Hanımlar Lokalini ben destekliyorum. Niye destekliyorum ama ne yazık ki kabul etsek de etmesek de Afyon’da yaşayan bir kesim var ki yani bunlar sadece yoksul kadınlar değil, erkek egemen bir toplum olduğumuz için erkek baskısı olmasa bile sosyal çevrenin rahatlıkla toplum içerisine girip çıkamayan ve özellikle eşleri, babaları ya da erkek kardeşleri kiskanılan kadınlar var... Bu noktada da hanımlar lokali olunca gözleri arkada kalmıyor, nasıl olsa oraya erkek sinek girmiyor, benim kızıma ya da eşime kimse kötü gözle bakmayacak ve daha rahat girip çıkabilir diye düşünüyor... Kadınlar bu hanımlar lokaline çok geliyor bu nedenle...Ve birbirini anlayan insanlar var hiçbir şey olmasa bile kadınlar oraya gittiğinde sohbet ediyorlar karşılıklı, sporlarını yapabiliyorlar rahatlıyorlar ve evlerine dönebiliyorlar. Tabi kadın burada kendini daha güvende hissediyor taciz gibi olaylara karşı güvende hissettiği bir yer orası. Her anlamda kendini güvende hissediyor kadın, aile baskısı olmayacak, eş baskısı olmayacak, baba ya da kardeş baskısı olmayacak. Özgür hissediyor kendisini burada kadın” (AK4, 57 yaşında).*

Görünür kadınlar ayrıştırılmış mekânları kadınların baskıcı eril zihniyetten uzaklaşmalarında etkili bir model olduğu düşüncesiyle desteklese de ayrıştırmak yerine eşitlikçi bir sosyalleşme modele ihtiyaç olduğunu Afyon’daki diğer görünür kadın AK5 şöyle ifade etmiştir:

“Bu noktada ben kadın ve erkeğin ayrılmasını doğru bulmuyorum. Ama eşitlik istiyorsak her konuda eşit olmalıyız. Erkeğin kadını cinsel obje olarak görmesinin önüne geçebilmek için bizler kadınlar olarak var olmalıyız, kendimizi göstermeliyiz. O anlamda da erkeğin burada kendine

güvensizliği karşımıza çıkıyor. Demek ki erkek bir yerlere gittiğinde neler yapabileceğini düşünerek kadını da bu anlamda öteliyor ve baskılıyor. Mekânsal ayrışmaya karşıyım ben...” (AK5, 45 yaşında).

“Kentimizde kadına ve erkeğe göre ayrı mekânların olması kadının görünür olmasını olumsuz etkilemektedir”, değişkenine katılmayan kentler Çankırı (2,705) ve Malatya (2,777) ortalama değerleri ile, diğer kentlerden farklılaşmaktadırlar. Bu iki kentin araştırmaya katılan katılımcıları, kadına ve erkeğe göre ayrıştırılmış alan/mekânların olmasının, kentte kadın görünürlüğüne olumsuz etkilemeyeceğini ifade ederek; kadın görünürlüğü sorununun mekânlara erişim-kullanımdan öte/farklı bir anlam ifade ettiğini de vurgulamışlardır. Yine Çankırı’da görünür kadınların ayrılmış mekânlara yönelik kente ilişkin değerlendirmeleri yukarıda sunulan ortalamaı destekler niteliktedir. Çankırı’nın hanımlar lokaline ilişkin geçmişte yaşadığı tecrübenin olumlu olması, ayrıştırılmış mekânlar olarak tanımlanan bu uygulamaya diğer kentlere göre daha sıcak bakılmasına yol açtığı gözlenmiştir. Öyle ki kadınlara özgü mekân olarak hanımlar lokali, belediye tarafından açılmış bir mekân olması kadınların ekonomik üretimlerini desteklediği bir yer olarak düşünüldüğü belirtilmiş ve şöyle ifade edilmiştir;

“Hanımlar lokali vardı her mahallede: Bu lokaller çok güzel işliyordu ve kadınlar burada üretip satıyorlardı ama kadınlar suiistimal ettiler buraları ve kadınlar kahvehanesine döndü olay. Sohbet muhabbet yerine dönüştü. Bu lokaller ve kadınlar zamanla üretmediler, yarar değil zarar oluyor dedi eski belediye başkanı. Kirası ve giderlerini karşılayamaz oldu mekân ve şimdi 1 tane hanımlar lokali kaldı sadece...” (ÇK1, 51 yaşında).

Malatya kentinde ise cinsiyete dayalı ayrılmış alanlar olduğu ve mekânsal sınırlılıkların yaşandığı vurgusunu yapan görünür kadınlar bu durumun kentte ‘kadın başınla senin orada ne eşin var’ söylemlerine dönüştüğünü ve kadınların ayrımcılıklarla karşılaşmasına yol açtığını ifade etmişlerdir.

*“Sanayi bölgelerine giremez kadınlar ve Malatya zaten ataerkil bir yer. Sosyal hayatın çok renkli olduğu eğlence alanlarının olduğu yerler çok yoktur yetersiz değil yoktur bu kentte. Ben burada eğlence alanlarının olduğu bir yer bilmiyorum, söyleyince de zaten **gitmeyin eğlence yerlerinde ne işiniz var diyorlar. Bakış açısı tam olarak ataerkil olduğu için**. Şimdi ben örneğin bir mesleki olarak çalışan işveren ve tanınır bir yüze sahibim. Bir kere, iki kere bir eğlence yerine gittiğimde üst üste ya da sık bir şekilde 3. kez gidemem oraya. Müzik dinlemek içinde farklı bir ortamda arkadaşınla rahatlamak içinde gitmek isteyebilir insanlar illaki alkol alma zorunluğu yok ama sık gitsen farklı bakış açıları oluşur bu kentte. Güvenlik sıkıntısı yok burada ama toplumsal olarak kısıtlamalar var **el alemin ne diyeceği üzerinden psikolojik kısıtlamalar var”** (MK5, 46 yaşında).*

*“Sonuç olarak kentlerdeki kadın görünürlüğüne artmasının koşulunun toplumsal cinsiyet eşitliğiyle olacağını ifade eden katılımcı ÇK2 şöyle açıklamıştır; “Kentin gelişmişlik düzeyi ile kadınların görünürlüğü arasında bir uyum olduğunu düşünüyorum fırsat eşitliği olduğu için. Bir de sosyoekonomik olarak kadınlar kalkınmadığı için kadın görünürlüğü sınırlı kalıyor ve bu nokta da sosyoekonomik olarak kent ve birey gelişirse kadınların görünürlüğünde daha da artış olacağını düşünüyorum. Cinsiyet eşitliği karnemizde bu noktada yükselecektir. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) ile olan bir çalışmada **Çankırı cinsiyet eşitliği sıralamasında Türkiye’de 72. sırada. Çok gerilerdeyiz cinsiyet eşitliğinde. Muğla 1. sırada örneğin...**” (ÇK2, 35 yaşında).*

SONUÇ

Araştırmanın genel bulgularına dayanarak kadınların mekânsal olarak ulaşılabilirliğinin en kolay olduğu ve dolayısıyla da en yaygın kullanılan kentsel kamusal alanların sokaklar ve caddeler olduğu görülmüştür. Gıda ve giyim mekânlarının kullanımında ise temel ihtiyaçlar hiyerarşisi

kapsamında önceliğin gıda mekânlarında olmakla birlikte (%61,3 ile haftada 1-2 kez), giyim alışveriş mekânları (%39 ile ayda 1-2 kez) ve gündüz eğlence mekânlarının (%35,6 ile ayda 1-2 kez) sırasıyla kadınların kentsel kamusal kullanım önceliklerinin olduğu alanlar olduğu görülmüştür. Kadının kentsel yaşam deneyimlerine göre yapılan bu tespit kentsel hizmet ile ilgili yerel politika yapımcıların en yoğun kullanım alanlarında yaşadıkları problemlerden başlayarak temel iyileştirmelere gitmesi açısından yol göstericidir. Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde kadınların kenti deneyimlemelerinde iyileşmeler yapabilmek için araştırmada kadınların en yoğun kullandığı tespit edilen cadde, meydan ve sokaklarda cinsiyet eşitliğine uygun düzenlemeler yapabilmek konusunda hassasiyetin gelişmesi gerekmektedir. Özellikle güvenlik, aydınlatma ve ulaşım gibi konularda kadınlar düşünülerek yapılacak bazı düzenlemelere ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında günlük kullanım alanları olarak sırasıyla en az kullanılan; mahalle içi parklar/sosyal tesisler, kafe-restoran, ibadethaneler, otogar ve gece eğlence mekanlarının kadının kentsel deneyiminde neden arka planda kaldıkları, buraların deneyimlenmesini kısıtlayan durumların/gerçekliklerin neler olduğu daha derin bir şekilde araştırılmaya değer konulardır. Nitekim görünür olmayan katılımcı kadınların dağılımına baktığımızda, yoğunluğun (%64,5) 40 yaş altı grupta olması yani kenti görece daha aktif deneyimlemesi beklenen grubun yoğunlukta olması da bu tespitin önemini pekiştirmektedir. Katılımcılar eğitim durumları bakımından ağırlıklı olarak lise mezunu ve üstü grubu içermekle beraber farklı eğitim seviyesinde kadınlara erişilmiş olması ve çalışma hayatında yer alan kadınlara (özel sektör çalışanı, memur) ve kenti şekillendirmede önemli rolü olan kent sakinleri olan öğrencilere yer verilmesi ve yine kenti deneyimleme açısından dezavantajlı kabul edilen ev hanımı statüsündeki kadınlara yüksek oranda erişilmiş olması da çalışmanın tespitlerini önemli kılmaktadır. Yine gelir düzeyi orta üst ve daha iyi olan kadın temsilinin çalışmada görece düşük kalmış olması bir veri iken, bu durumun kente özgü durumların daha doğru değerlendirilebilmesi açısından bir avantaj olarak da yorumlanabilir.

Araştırma kentlerinden **üst gelişmişlik seviyesinde** yer alan büyük ölçekli bir kent olan Antalya örneğinden yola çıkılarak, sosyoekonomik olarak gelişmiş büyük ölçekli kentlerde kadınların kent deneyiminin merkez ve çevresinde değişiklik göstermesi sebebiyle kentin gelişmişliğini değerlendirmede yarattığı tutarsızlıkların, kentsel hizmetlerin kentin her köşesine yaygınlaştırılması ya da benzer kalitede yaygınlaştırılabilmesinde yaşanan sıkıntılar kaynaklı olduğu söylenebilir. Zira aynı gelişmişlik grubunda yer alan küçük ölçekli kent olan Yalova'da kadınların görünür olması ve kenti deneyimleyebilmesinin önündeki engelin, kadının kendi tercihi ile değerlendirildiği ve birtakım eksiklikler olmakla beraber kadının kenti deneyimlemesinde kentsel hizmetlerin bir problem alanı olarak ön plana çıkmadığı görülmektedir.

Üst orta gelişmişlik düzeyine sahip kentler içerisinde büyük ölçekli olan Gaziantep örneğinde, kentte merkez çevre ilişkisinden kaynaklı olarak kadınların kenti deneyimleme problemlerinin daha çok ekonomik sınıf farkından kaynaklandığı düşünülmektedir. Burada kent merkezlerinin çöküntü alanı oluşturduğu, kente göçle gelenlerin kullandığı yerler olarak tanımlanarak, kentin sonradan/yeni alanlarında kadınların kenti deneyimlemesi ile merkezi deneyimlemesi arasında farklılık olduğunu iletmişlerdir. Aldığı göç ile kent merkezinin çöküntü alanı haline dönüşmesi ve görece sosyoekonomik alt sınıf gruplarının yoğunlaşmasıyla bu mekanlardaki güvenlik algısının olumsuz etkilendiği ve kadınların kent pratiklerinde olumsuzluklar ve problemler tespit edilmiştir. Kadınların kentsel alan deneyiminde problemleri bir alan oluşturan kent merkezinin çöküntü alanı biçiminde gelişimi de temelde kentleşme problemi olarak kentsel hizmetlerle ilişkilendirilebilir. Aynı sosyoekonomik gelişmişlik grubunda yer alan küçük ölçekli bir kent olan Zonguldak'ta ise kadınların kenti deneyimlemesinde kentsel hizmet temelli problem alanlarına vurgu

yapılmıştır. Burada kadınların kenti deneyimlemesinde olarak sosyokültürel ve ekonomik durumlardan ziyade kentsel hizmet sunumunda kadınların daha çok dikkate alınması gerektiği anlaşılmıştır.

Sosyoekonomik gelişmişlik farkının etkisini gözlemleyebilmekte bir kontrol noktası olarak gelişmişlik sıralamasında **ortada olan** Afyon, yerel yönetsel sistem içerisinde küçük ölçekli kent konumunda olsa da ekonomik gelişme özellikleri ve yol ağındaki transit geçiş özelliği gibi sebeplerle farklı gelişim gösteren bir kent olma özelliğindedir. Alan bulgularına göre kentsel hayat içerisinde kadınların görece gelişmemiş kentlerdeki kapalı-ataerkil baskın kültür özelliklerine sahip bir kentsel yapıda olduğu görülmekle birlikte, kent merkezi ve çevresindeki durumların farklılaştığı görülmüştür. Bu sefer merkezden uzak yerlerdeki mahallelerde kadınların kenti deneyimlemesinin önünde en büyük engelin güvenlik kaygısı olduğu gözlemlenmiştir. Burada hem toplumsal olarak ataerkil düzenin baskın olması hem de kentsel hizmetlerin yokluğu kadınların kenti deneyimlemesine engel oluşturmuş olduğu görülmüştür. Bu gerçeklikten dolayı kadınlar kenti deneyimlerken kadın ve erkeğe göre ayrılmış mekanları, ataerkilliği aşmak için bir araç olarak görmektedir. Kadınların ev dışında ve kentsel hayat içerisinde sosyal bir alan yaratabilmesi sebebiyle kadın-erkek cinsine ayrı ayrı hizmet sunan farklılaşma alanlarına ihtiyaç duyduğu gözlenmiştir.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında **alt orta grupta** yer alan büyük ölçekli bir kent olan **Malatya**, büyük yıkım öncesi ile değerlendirildiğinde kentsel mekân kullanımlarında cinsiyet temelli bir ayrışmanın olduğu, özellikle erkekleştirilen mekanlar ya da günün farklı saatlerinde kadınların rahatlıkla giremediği sokaklar olduğu odak grup görüşmelerinde kentin görünür kadınları tarafından ifade edilmiştir. Daha küçük bir kent olarak Çankırı'da da kadınların cinsiyet temelli ayrılmış mekanlara güvenli ve kadının sosyal hayatta yer alabilmesi açısından önemli gördüğü saptanmıştır.

Gelişmişlik sıralamasında **en alt grupta** yer alan büyük ölçekli kentlerden biri olan **Şanlıurfa**'da kadınların kenti deneyimlemeleri ve kentsel alanda görünür olamama durumları net şekilde görülmüştür. Burada mahalle ve toplumsal baskı olarak nitelendirilen, ataerkil toplum yapısı, genele nüfus etmiş bir kültür olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla böyle bir kentte kadının kenti deneyimlemesinde kentsel hizmetlerin yetersizliği dışında kadını görünmez kılan ve kenti deneyimlemesinde etkili olan yerel kültürel yaşam kabullerinin de dikkate alınması ve farklı açılardan değerlendirilmesi gerektiği belirtilebilir. Aynı gelişmişlik grubundan küçük ölçekli bir kent olan **Kars**'ta ataerkil toplum yapısının çok güçlü olduğu ve kent olma özelliğinden çok kırsal niteliği ile anılan bir yer olduğu görülmüştür. Burada da kentsel hizmetlerin kadın deneyimleri açısından yetersiz olduğu konusunda yorum yapabilmek için, kadınların kenti deneyimlemeye ihtiyaç duyuyor olması, bunu istemesi ya da bunu yapabiliyor olması gerekmektedir. Bu noktada araştırma kapsamında Kars özelinde kentsel hizmetlerin kadınların kenti deneyimlemesi ilişkisi sağlıklı bir biçimde kurulamamıştır. Yapılan odak grup görüşmelerinde de kadının bir biçimde kentsel hayatı deneyimleyebilmesi için öncelikle sivil toplum örgütleri gibi gönüllü girişimler ile mevcuttaki kadının konumu konusunda bir değişime ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Kadının kenti deneyimlemesi durumundaki problemler kentsel yönetsel- hizmetlerde etkinlik, yeterlilik ile bağlantılı olarak değil, toplumsal-kültürel gelişim düzeyinde problemler özelindeki değerlendirmelerle ele alınabilmektedir.

İklim şartları, kentin ekonomik hareketliliği vb. gibi etkenlere bağlı olarak kentsel mekanlarda günlük geçirilen süre ya da kentsel sosyal yaşamın hareketliliği farklılık göstermektedir. En nihayetinde seçilen kentlerde kadınların yaş, meslek, eğitim, gelir vb. tüm çeşitliliğine ve kentsel gelişmişlik gruplarının farklılığına rağmen kadınların kentsel mekânları deneyimleme şeklinin genel olarak, kentsel ve cinsiyet eşitliğe uygun ve olumlu olmadığı görülmüştür. Zira araştırma kentlerinde katılımcılar tarafından kentsel mekanların sayı ve nitelik olarak yetersizliği vurgulanmış, kadınların

pratikleri açısından bakıldığında mevcut kamusal alanların geliştirilmesi gerektiği ve kadın deneyimlerinin de göz önüne alınarak oluşturulacak yeni kamusal alanlara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Araştırma bulgularında dikkat çeken bir diğer konu kentin ölçeği ve gelişmişlik düzeyinde farklılık önemli olmaksızın, *kentin merkez mahallelerindeki kadınların kenti deneyimlemesi ve kentsel pratikleri açısından uzak mahallere nazaran daha uygun ve yeterli olduğu* bulgusudur. Merkezden uzak mahallelerde kentsel kamusal mekanları kadınların deneyimlemesinde erişim, ulaşım, güvenlik ve sayı ve nitelik anlamında yetersizlikler gibi birçok sorunun olduğu görülmüştür. Bu durum o mahallelerde yaşayan kadınların kenti deneyimlemesinde ve kadınların kent pratiklerinde olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerin ulaşım açısından kadınlara daha çok avantaj sağladığı ve gerek küçük gerekse büyük ölçekli kentlerde kent merkezindeki mahallelerin kentsel kamusal mekânların varlığı, erişimi ve hizmet alımı açısından kadınlar için görece uygun/yeterli ama merkezden uzaklaşan mahallelerde uygun/yeterli olmadığı en önemli tespitler olarak öne çıkmaktadır.

Kadınların kentsel mekânların kullanılabilmesinde etkili olan önemli sorun alanlarından birinin de güvenlik olduğu görülmüştür. Karanlık sokakların yoksul, göç alan ve heterojen nüfuslu mahalleler kadınlar güvenlik kaygısı nedeniyle rahat kullanılmadığı/deneyimlenemediği görülmüştür. Dolayısıyla kentsel alanda güvenlik meselesinin kadın deneyimlerinden yola çıkılarak üzerinde farklı bakış açısıyla çalışılması gereken bir konudur. Zira bu ve buna benzer sebeplerle kadınların kentlerde ayrılmış mekânların varlığına ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Ancak ayrılmış mekân tercihi SEGE- 2017 sıralamasında Afyon'dan sonraki/gerideki gruplarda yer alan kentlerin kadınların kenti deneyimlememesinde sosyokültürel açıdan ataerkil toplumsal yapı temelini, kentsel hizmet sunumunun yetersizliği ile ilgili sorunlardan daha ön planda olduğu belirtilebilir. Cinsiyete göre ayrılmış mekânların tercih edilmesi kadınların kent yaşamını deneyimlemelerinde bu mekânları, bir araç/basamak olarak görmelerinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla araştırmaya konu olan Afyon, Malatya, Çankırı, Şanlıurfa ve Kars'ta kadınlar için kentsel kamusal hayatı deneyimlene noktasında en önemli engelin ataerkil kültürün baskın olması olduğu söylenebilir. Genel olarak araştırma sahası kentlerde kadınların kentsel kamusal yaşam ve bu yaşamın mekânsal deneyimlerinin; kentsel güvenliğe, kentin sokaklarının aydınlık olmasına, ekonomik güce, göçmen nüfusun kentli üzerinde yarattığı kaygıya ve en önemlisi kent kültürüne ve ailedeki eşit olmayan tutum ve davranışlara göre yetersiz olarak şekillenmektedir.

Etik Beyan

“Farklı Kentsel Gelişmişlik Seviyelerinde Kadınların Kentsel Deneyimleri” başlıklı çalışmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Çalışmada kullanılan ölçekler araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olup; Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurul'un 03.08.2022 tarih ve 124/7 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Negiz, N., Sallan Gül, S., Efe, S., Cansever, N. & Tapdık Terzioğlu, S. (2023). Farklı Kentsel Gelişmişlik Seviyelerinde Kadınların Kentsel Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(47), 1384-1402.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Acuner, D. (2016). Canavarlaş(tırıl)an Kent Sokakları: Kadının Kent Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Fe Dergi, Feminist Eleştiri* 8(1), 1-14. DOI: 10.1501/Fe0001_0000000148.
- Bektaş Ata, L. (2019). Gecekondu Kadınların Kent Hakkı Kentlilik, Katılım, Deneyim, *Raoul Wallenberg Institute Araştırma Raporu*, Rapor_gecekondu-kadinlarin-kent-hakki.pdf.
- Certeau, M. (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi I*. Lale Arslan Özcan (Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2007). *Research Methods In Education* (6th ed.). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Dirlik Ünver, Ö. ve Yavuzçehre Savaş, P. (2023). Kentsel Mekânda Katılımın Kentlilik Bilincine Etkisi: Denizli Kenti Örneği. *Kocatepe İİBFD*, 25(1), 110-126. <https://doi.org/10.33707/akuiibfd.1287673>.
- Efe, S. (2022). Hemşehri. Yerel Yönetimler, *Kent ve Çevre Politikaları Ansiklopedisi* içinde (Cilt 2, ss. 258-261). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Garipoğlu, F. K., Karakoç, D. Y. ve Şanlı, S. A. (2023). Kesişimsellik Yaklaşımından Hareketle Kentsel Mekâna İlişkin Baskı Dinamiklerini Düşünmek: Türkiye’de Kadınların Kent Deneyimleri Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 10(2), 1136-1164.
- Kolsal, F., Şensoy, G. ve Yeşiltepe, A. D. (2018, Haziran). Parçalı Kent Deneyimleri. ISUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük’te sunuldu, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Lefebvre, H. (2019). *Mekânın Üretimi*. (Çev. Ergüden, I). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*, Cambridge: The MIT Press.
- Şafak, G. (2020). Nevşehir’de Kadınların Kent Deneyimi Üzerine Bir İnceleme. *Fe Dergi*, 12(1), 30-43.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017). SEGE İl Raporları. <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/il-sege-raporlari>.
- Tunç Subaşı, S. (2020). Kent ve Kadın: Bir Beden Pratiği Olarak Mekâna “Açılmak” ve “Kapanmak”. *Planlama*, 30(3), 468–477.

Extended Abstract

Urban Experiences of Women at Different Levels of Urban Development

---

Aim: Urban development is a phenomenon that is tried to be understood and explained in close relation to the socio-economic development of cities. The fact that a city is developed also means that many social and human needs can be met. Women's urban experiences and their active participation in urban life and its continuity are important indicators of urban development. This study aims to determine how the urban services offered in cities in different socioeconomic development categories and women's access to them make a difference in women's experience of the city.

Design/Methodology: In the study, using the SEGE-2017 results, women's urban space experiences in 9 cities in the median and 4 different socioeconomic development categories were analyzed. In the SEGE- 2017 ranking; the cities ranked 1-24th are classified as upper as socioeconomically developed; the cities ranked 25-40th are classified as upper middle; the city ranked 41st and in the middle of the ranking is classified as median/middle; the cities ranked 42-65th are classified as lower middle; and 66-81 are classified as lower socioeconomically undeveloped city group. With this classification, 81 provinces were grouped into 5 groups, and 9 cities were determined by selecting 2 cities from each group except the median group. Antalya was selected as the 5th largest city from the upper group and Yalova was selected as the closest city to it, ranking 12th. Gaziantep (30) was selected as the largest city from the upper middle group and Zonguldak (28) as the closest city. Afyon, ranked 41st, was chosen as the median city. From the lower middle group, Malatya (44) and Çankırı (55) were selected as large cities. From the lower group, Şanlıurfa (73) and Kars (69) were chosen as two cities close to each other. Attention was paid to the geographical regional distribution of the selected cities, and cities were selected from each region. Thus, a balanced regional distribution was ensured in the selection of cities. In addition, the cities of Kars, Şanlıurfa, Antalya, Gaziantep, and Malatya included in the scope of the research are the cities included in the 'Women Friendly Cities Project'. With the foresight that there will be differences in women's experience of the city as residents of these cities with different levels of development, data on the experiences of two different groups of women, namely visible and relatively less visible women, were collected within the scope of the research. In the research, the mixed method was used by utilizing qualitative and quantitative research techniques.

Findings and Conclusion: Despite all the diversity of women in terms of age, occupation, education, income, etc. and differences in urban development groups, it has been observed that the ways women experience urban spaces are generally not positive and do not comply with urban and gender equality. The participants in the research cities emphasized the inadequacy of urban spaces in terms of quantity and quality and stated that existing public spaces need to be improved in terms of women's practices and that new public spaces need to be created by considering women's experiences. Another noteworthy issue in the research findings is the finding that regardless of the scale and level of development of the city, the central neighborhoods of the city are more suitable and sufficient for women to experience the city and urban practices than the distant neighborhoods. It has been observed that there are many problems such as access, transportation, security, and inadequacies in terms of quantity and quality in women's experience of urban public spaces in neighborhoods far from the center. It has been observed that one of the important problem areas affecting women's use of urban spaces is security. Small and medium-sized cities in particular offer women more advantages in terms of transportation. In small and large-sized cities, while the presence of urban public spaces in the city center neighborhoods is relatively suitable for women in terms of access and service provision, it is not suitable in neighborhoods further from the center. It can be said that the most important obstacle for women to experience urban public life in Afyon, Malatya, Çankırı, Şanlıurfa, and Kars is the dominance of patriarchal culture. In general, women's urban public life and spatial experiences of this life in the cities in the research area are shaped inadequately according to urban security, the brightness of the city streets, economic power, the anxiety created by the migrant population on the urbanites and most importantly, the urban culture and unequal attitudes and behaviors in the family.
